

บรรณาธิการแถลง

แนวคิด ‘ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง’ (Sufficiency Economy Philosophy) เป็นแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยในวาระต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 4 ทศวรรษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 เป็นต้นมา พระองค์ได้ทรงเน้นย้ำถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้สามารถรอดพ้นจากภัยพิบัติทั้งปวง และสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจที่เป็นไปอย่างรุนแรงและรวดเร็วในปัจจุบัน¹

จนถึงช่วงประมาณสองทศวรรษที่ผ่านมา นักวิชาการได้ให้ความสนใจต่อแนวคิด ‘ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง’ อย่างกว้างขวางมากขึ้น มีการขยายความสนใจจากภายในประเทศไปสู่ระดับนานาชาติ² รวมทั้งขยายประเด็นจากเดิมที่ส่วนใหญ่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการทำเกษตรกรรมขนาดเล็กของครัวเรือนภาคชนบท แต่ในปัจจุบันนี้ได้มีการพัฒนาแนวคิดดังกล่าวออกไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับองค์กรนอกภาคเกษตรกรรม เช่น การบริหารองค์การธุรกิจ³

¹ อภิชัย พันธเสน. (2558). *พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ*. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

² Piboolsravut, P. (2004). Sufficiency Economy: Research Note. *ASEAN Economic Bulletin*, 21(1), 127-134.
Pruetipibultham, O. (2010). The Sufficiency Economy Philosophy and Strategic HRD: A Sustainable Development for Thailand. *Human Resource Development International*, 13(1), 99-110.

³ สุขสรณ์ กันตะบุตร. (2554). แนวทางปฏิบัติในการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใน *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย*, ฌัฏฐพงศ์ ทองภักดี (บก.) กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. Kantabutra, S. & Warat W. (2016). The Sufficiency Economy in Action at Nithi Foods. In *Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World*, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 181-197, Sydney: Allen & Unwin. Kantabutra, S. (2016). From Philosophy to Business Practice. In *Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World*, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 216-232, Sydney: Allen & Unwin. Khunthongjan, S. & Wiboonpongse, A. (2010). A Study of Performance of SMEs in Their Application of Sufficiency Economy Philosophy. *GMSARN International Journal*, 4, 177-182. Thongpoon, S.; Noor Hazlina Ahmad & Sofri Y. (2012). Sustainable Performance of Thai SMEs: Investigating the Entrepreneurial Competencies and Sufficiency Economy Philosophy. *Asia Pacific Journal of Management & Entrepreneurship Research*, 1(2), 5-20. Buranapin,

การบริหารโรงพยาบาล⁴ การนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนและการบริหารโรงเรียน⁵ และการบริหารมหาวิทยาลัย⁶ เป็นต้น

วารสารพัฒนาสังคมฉบับนี้ (ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 เมษายน 2560) ได้นำเสนอประเด็นหลักที่กำลังได้รับความสนใจข้างต้น คือ ‘การพัฒนาตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง’ โดยเนื้อหาในฉบับนี้ประกอบด้วยบทความที่เกี่ยวข้องโดยกับประเด็นหลักจำนวน 3 บทความ และบทความทั่วไปที่น่าสนใจอีกจำนวน 7 บทความ

บทความแรก รองศาสตราจารย์ ดร.ดุจเดือน พันธ์มนาวิน (ผู้เชี่ยวชาญในการศึกษาด้านจิตพฤติกรรมศาสตร์ที่สำคัญ) ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของสาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์ในการพัฒนาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในช่วงสี่ทศวรรษที่ผ่านมา สาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์เป็นกลุ่มที่ให้ความสนใจและพัฒนาวิธีวิทยาในการแสวงหาความรู้โดยยึดมั่นในหลัก ‘การวิจัยนำการพัฒนา’ กลุ่มนี้ได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงออกไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งบทความนี้ได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของการเสริมสร้างองค์ความรู้ดังกล่าว นับจากอดีตจนถึงปัจจุบันนี้

บทความที่สอง อนันต์ แยมเยื่อน ได้นำเสนอผลการวิจัยเชิงประจักษ์ในการนำสาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเยาวชนในชุมชน โดยพยายามตอบคำถามว่า ‘มีตัวแปรอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง’ โดยตัวแปรที่เขานำมาใช้ใน

S. & Rattawatankul, T. (2015). Philosophy of Sufficiency Economy and Business Sustainability: A Framework for Operational Implications. *Journal of Business Behavioral Sciences*, 27(1), 115-140. Runguang, P. & Ractham, V. V. (2016). Siam Cement Group as a Sustainable Enterpris. In *Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World*, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 198-215, Sydney: Allen & Unwin.

⁴Himathongkam, T. & Vannapruegs, T. (2016). Sufficiency in Thai Healthcare. In *Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World*, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 148-163, Sydney: Allen & Unwin.

⁵Airatana, W., Pimthong P. & Pitak, N. (2013). Teacher Professional Development for Learning Organization on Sufficiency Economy in Small Schools. *The European Journal of Social & Behavioral Sciences*, 4(1), 847-852. Dharmapiya, P. & Saratun, M. (2016). Cultivating a Sufficiency Mindset in Thai Schools. In *Sufficiency Thinking: Thailand's Gift to an Unsustainable World*, G. C. Avery & H. Bergsteiner (eds.), pp. 129-147, Sydney: Allen & Unwin.

Treputtarat, S., Arirattana, W. & Piasiri, S. (2013). Integrated Management Model for Learning Organization on Sufficiency Economy in Small School, Thailand. *The European Journal of Social & Behavioral Sciences*, 4(1), pp. 856-860. Tungkasamit, A., Silanoi, L., Nethanomsak, T. & Pimthong, P. (2014). Evaluation of school Activities for Developing the Desired Characteristics based on Sufficiency Economy Philosophy: A Project Report. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 1116.

⁶สุรเจต ไชยพันธ์พงษ์. (2560). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารมหาวิทยาลัยในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารร่วมพฤษ*, 35(1).

การศึกษาประกอบด้วยกลุ่มตัวแปรด้านจิตลักษณะเดิม กลุ่มตัวแปรจิตพอเพียง และตัวแปรด้านสถานการณ์ ตามลำดับ

บทความที่สาม สมศักดิ์ สามัคคีธรรม สากล จริยวิทยานนท์ และพัชรินรุจา จันทโรนา นนท์ ได้พยายามค้นหาคำตอบเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนเมือง โดยผ่านการศึกษาระดับปริญญาโทในกรณีของชุมชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาชุมชนเมืองสามารถกระทำได้โดยผ่านการจัดสวัสดิการชุมชนและการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ภายใต้งานที่มีผู้นำที่เสียสละและมีวิสัยทัศน์ เปิดกว้างให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในระดับลึก และได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย ซึ่งสามารถขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สมดุลและยั่งยืนได้ในที่สุด

สำหรับบทความทั่วไป บทความแรก ชลธิชา ชัยศิริรัตน์ ได้นำแนวคิดที่ว่าด้วย ‘วาทกรรม’ (Discourse) และ ‘ปฏิบัติการเชิงวาทกรรม’ (Discursive Practice) ของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) มาใช้ในการศึกษาถึงการปฏิรูประบบราชการและการสร้างความทันสมัยในกรณีของประเทศไทย นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 เป็นต้นมาจนถึงสมัยของรัฐบาลภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความ เป็นเนื้อเดียวกันอย่างแยกจากกันไม่ออก ระหว่าง ‘ความสมเหตุสมผล’ กับ ‘อำนาจ’

บทความถัดมา อุทัย ปริญาสุทธินันท์ ได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาเกี่ยวกับ บทบาทของมัสยิดที่มีต่อชุมชน ซึ่งผลการศึกษาพบว่ามัสยิดมีบทบาทเป็นศูนย์กลางในการจัดการ ด้านต่าง ๆ ของชุมชนทุ่งตำเสา อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา กล่าวคือ มัสยิดไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ปฏิบัติการจัดการชุมชนตามวิถีอิสลาม อัน ประกอบด้วยการทำหน้าที่ในการจัดการศึกษา จัดการความขัดแย้ง จัดการสิ่งแวดล้อม จัดการ ปกครอง การสืบทอดศาสนา การจัดสวัสดิการชุมชน และการสื่อสารภายในชุมชน อีกทั้งมัสยิดยัง ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ซึ่งนำไปสู่การขับเคลื่อนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาชุมชนอีกด้วย

บทความต่อมา ภีรวัฒน์ นนทะโชติ ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการ ดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีระดับตำบลที่เอื้อต่อสตรีกลุ่มชาติพันธุ์ในเขต ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างวิธีการวิจัยเชิง ปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งผลการศึกษาได้นำไปสู่ข้อเสนอเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานกองทุน ภายใต้งานแนวคิด ‘3 สร้าง 4 พัฒนา’ ประกอบด้วย สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม สร้างความเสมอภาค สร้างกลไกเชิงนโยบายในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน พัฒนา ระบบสารสนเทศและติดตามผลแบบมีส่วนร่วม พัฒนาโครงสร้างองค์การและเสริมสร้างวัฒนธรรม การทำงาน พัฒนาระบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มสตรีชาติพันธุ์ในพื้นที่ และพัฒนาศักยภาพ และเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม

บทความต่อมา ยุคล พิทักษ์ ได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในสังคมชานาภาคอีสานยุคปัจจุบัน โดยพบว่าชาวบ้านมีการทำงานนอกไร่นาและนิยมเดินทางไปทำงานในเมืองใหญ่กันอย่างกว้างขวาง อันส่งผลให้ชาวนามีการเปลี่ยนแปลงทางด้านโลกทัศน์/วิถีคิดอย่างลึกซึ้ง อาทิ มีการแสวงหาโอกาสความก้าวหน้าใหม่ ๆ ชีวิตที่เต็มไปด้วยความทะเยอทะยาน มีการติดตามข่าวสารบ้านเมืองอย่างใกล้ชิด รวมทั้งมีรสนิยมในการบริโภคแบบใหม่ เช่น การมีรถยนต์ ส่งลูกไปเรียนกรุงเทพ ฯลฯ ชาวนาในปัจจุบันจึงมิใช่ผู้ทำไร่นาที่ติดอยู่กับดั่งของความงั้น-จน-เจ็บ แต่เป็น ‘ผู้รู้จักโลกกว้าง’ (Cosmopolitan Villagers) หรือผู้ประกอบการในโลกสมัยใหม่ ซึ่งมีวิถีคิดและรสนิยมในการบริโภคไม่แตกต่างไปจากชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ แต่ประการใด กระนั้นก็ตาม ปัญหาความยากจนก็ยังคงเป็นปัญหาสำคัญในภาคอีสาน

ถัดมาเป็นบทความของจันทิมา ขาวเกื้อ ซึ่งได้วิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติเขตเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. ... (ฉบับ พ.ศ.2558) เพื่อที่จะตอบคำถามว่า ร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายในการพัฒนาที่ยั่งยืน (ซึ่งจะต้องให้ครอบคลุมประเด็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ไปพร้อม ๆ กัน) ได้หรือไม่ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า มีบางส่วนของเนื้อหาในร่างพระราชบัญญัติที่มีความเชื่อมโยงกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่อาจไม่ครอบคลุมประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องของทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ และคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวจริงๆ อาจนำไปสู่การพัฒนาที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับสูงได้

บทความต่อมา ธันภัทร โคตรสิงห์ ได้วิเคราะห์แนวคิดสำคัญที่มีการกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวางแนวคิดหนึ่ง คือ ‘ประชารัฐ’ แนวคิดนี้ได้รับความสนใจอย่างสูงจากทั้งสื่อมวลชนและชุมชนทางวิชาการในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาได้หยิบยกขึ้นมาเป็นยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนประเทศไทย บทความนี้ได้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดประชารัฐมิใช่แนวคิดใหม่ แต่กำเนิดขึ้นมาตั้งแต่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 เป็นต้นมา และหลังจากนั้นแนวคิดนี้ถูกนำมากล่าวถึงในหลายโอกาส โดยแต่ละโอกาสจะมีการใช้ในความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปไม่มากนักน้อย บทความนี้ได้วิพากษ์ถึงการนำแนวคิดประชารัฐมาใช้ในบริบทต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ

บทความสุดท้าย กฤติยา อนุวงศ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ วชิรขจร ได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงการพัฒนาประเทศไทยตามโมเดล ‘ไทยแลนด์ 4.0’ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ประเทศไทยต้องการบรรลุให้ได้ในอีก 20 ปีข้างหน้า เพื่อนำสังคมไทยไปสู่สังคมแห่งคุณภาพ อันประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ (Socio-economic Security) ความครอบคลุมทางสังคม (Social Inclusion) ความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Cohesion) และการเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Empowerment) ซึ่งการพัฒนาสังคมแห่งคุณภาพทั้ง 4 มิติจะทำให้ประเทศไทยสามารถเอาชนะ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำและปัญหาอื่น ๆ ไปได้ อันจะทำให้เป็นไปได้ที่จะนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักของประเทศรายได้ปานกลางในที่สุด

ทำนองเดียวกับฉบับที่ผ่านมา ๆ มา วารสารพัฒนาสังคมฉบับนี้ยังคงรักษาความแตกต่างของจุดยืนแนวคิด ความหลากหลายของประเด็นเนื้อหา กระนั้นก็ตาม สิ่งสำคัญที่เป็นเอกลักษณ์ของวารสารพัฒนาสังคมที่ยังคงรักษาไว้อย่างแน่นหนาสืบมา ก็คือ คุณภาพและมาตรฐานของบทความ และ ‘การแสวงหาคำตอบให้แก่เป้าหมายในการพัฒนาสังคม’ ซึ่งหวังว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์แต่ผู้อ่าน

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม
บรรณาธิการ

บทความประจำฉบับ: การพัฒนาตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สี่ทศวรรษของการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 1

ในสาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์

ดุจเดือน พันธมนาวิน

ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการทางจิตพอเพียง จิตลักษณะ 23

และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรดำเนินชีวิต

ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเยาวชนในชุมชน:

การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

อนันต์ แยมเอียด

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาชุมชนเมือง: ศึกษากรณี 39

ชุมชนรุ่งมณีพัฒนา กรุงเทพมหานคร

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม สากล จริยวิทยานนท์ และ พัชรินรุจา จันทโรนานนท์

บทความทั่วไป

วาทกรรมการปฏิรูประบบราชการและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ 59

ในการสร้างความทันสมัยในประเทศไทย ตั้งแต่การปฏิวัติ

เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงสมัยจอมพลสฤษดิ์

ชลธิชา ชัยศิริรัตน์

มุมมองการพัฒนาองค์การ: มัสยิดและการจัดการชุมชนทุ่งตำเสาตามวิถีอิสลาม 81

อุทัย ปริญาสุทธานนท์

- การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานเพื่อการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนา
บทบาทสตรีระดับตำบล ที่เอื้อต่อสตรีกลุ่มชาติพันธุ์
ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย
ภีร์วัฒน์ นนทะโชติ 99
- “ผู้ค้าถุงพลาสติกอีสาน” ในโลกสมัยใหม่: 127
จากสังคมชาวนาสู่ระบบสังคมเศรษฐกิจแบบเงินตรา
ยุคล พิทักษ์
- การวิเคราะห์มิติการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ของร่างพระราชบัญญัติเขตเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. ... กรณีศึกษา:
ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี 147
จันทิมา ชาวแก้ว
- พระราชรัฐ: จากแนวคิดการบริหารสู่การปฏิบัติในประเทศไทย 173
ธันภัทร โคตรสิงห์
- การพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณภาพ 197
เพื่อรองรับไทยแลนด์ 4.0
กฤติยา อนุวงศ์ และ สุรสิทธิ์ วชิรขจร

คำแนะนำวารสารพัฒนาสังคม